

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Warszawa, 23.10.17

Adam Bodnar

III.502.7.2017.JA

**Pan
Krzysztof Michałkiewicz
Pełnomocnik Rządu do Spraw
Osób Niepełnosprawnych
ul. Nowogrodzka 11
00-513 Warszawa**

Pragnę zasygnalizować Panu Ministrowi problem braku systemowych rozwiązań odnośnie zakresu oraz form wsparcia w środowisku otwartym rodziców z niepełnosprawnością, którzy ze względu na specyfikę swej niepełnosprawności napotykać na poważne bariery w wykonywaniu funkcji rodzicielskich.

Wskazywany problem obrazuje jedna ze spraw podjęta przez mnie na podstawie doniesień prasowych i informacji medialnych dotycząca Pani Joanny, osoby z dużym stopniem niepełnosprawności (czterokończynowe porażenie mózgowie, niedowład spastyczny) mamy rocznego dziecka. Przed Sądem Rejonowym w Zielonej Górze toczy się wszczęte z urzędu postępowanie o ograniczenie matce władzy rodzicielskiej (sygn. akt III Nsm 560/16) z uwagi na fakt, iż stopień niepełnosprawności uniemożliwia jej sprawowanie samodzielnie opieki nad dzieckiem, a nie ma ona oparcia ani w rodzinie, ani innych osobach bliskich, które mogłyby wesprzeć ją w opiece nad córką.

W wyniku zaangażowania władz miasta Zielona Góra i jednostek pomocy społecznej, dziecko wraz z matką przebywało przez kilka miesięcy w ośrodku rehabilitacyjnym, a obecnie zamieszkuje w wyremontowanym i dostosowanym do potrzeb osoby z niepełnosprawnościami mieszkaniu, dziewczynka uczęszcza do żłobka, zaś rodzina została objęta pomocą kilku opiekunek, które całodobowo przebywają wraz z matką i jej

dzieckiem w mieszkaniu. Rozwiązanie takie jest nowatorskie i eksperymentalne. W systemie ciągłym z wyłączeniem czasu, kiedy, dziecko przebywa w żłobku tj. w dni robocze od 7.00 do 16.00 wsparcia rodzinie udzielają trzy opiekunki, natomiast jedna jest zatrudniana dodatkowo w celu udzielania pomocy w czasie choroby dziecka lub opiekunek. Do obowiązków opiekunek należy wykonywanie czynności polegających na wsparciu matki w czynnościach opiekuńczo-pielęgnacyjnych przy dziecku oraz w niektórych pracach domowych i pielęgnacyjnych wymagających pomocy drugiej osoby. Wsparcie obejmuje w szczególności asystę i pomoc przy ubieraniu, karmieniu, kąpaniu i ułożeniu dziecka do snu oraz uczestniczeniu w spacerach z dzieckiem i podczas wizyt dziecka u lekarza. Ponadto matka w celu kształtowania prawidłowych wzorców wychowawczych oraz podnoszenia kompetencji rodzicielskich jest objęta wsparciem asystenta rodziny, pracownika socjalnego i psychologa.

Z informacji przekazywanych Rzecznikowi przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Zielonej Górze wynika, że realizowanie wsparcia w dotychczasowej formule napotyka na szereg problemów w wymiarze systemowym jak i finansowym, których waga i zakres przekracza możliwości rozwiązania na poziomie gminy. Ten stan rzeczy jest rezultatem kompleksowości i wielowymiarowości świadczonej pomocy: wsparcie we wszystkich czynnościach samoobsługowych, prowadzeniu gospodarstwa domowego, z jednoczesnym zabezpieczeniem działań opiekuńczych oraz wychowawczych wobec dziecka, a także rezultatem braku regulacji prawnych zarówno co do wymagań i kwalifikacji opiekunek, jak i zasad sprawowania opieki. Istnieje również szereg wątpliwości, czy zorganizowane w taki sposób wsparcie zabezpieczy w pełni pomoc we właściwym funkcjonowaniu rodziny, w tym właściwy rozwój emocjonalny dziecka, zważywszy na ilość osób zmieniających się w ramach udzielanego wsparcia.

Niesienie pomocy rodzinie przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych oraz zabezpieczenie dobra dziecka, to najistotniejsze zadanie szeroko rozumianego systemu opieki. Podstawowe akty prawa międzynarodowego gwarantują prawo dziecka do życia w rodzinie. Rezolucje i Rekomendacje Rady Europy dotyczące opieki nad dziećmi wskazują na potrzebę unikania umieszczania dzieci poza rodziną naturalną poprzez wcześniejsze zapewnienie rodzicom wszelkiej możliwej pomocy. Obowiązek tej pomocy wynika z dyrektyw zawartych przede wszystkim w art. 9 ust. 1 Konwencji o prawach dziecka, art. 23 ust. 1 i art. 24 ust. 1 Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych, art. 10 ust. 1 Międzynarodowego Paktu Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych, art. 16 Europejskiej Karty Społecznej, a także Rezolucji Rady Europy nr (77)33 w sprawie umieszczania dzieci w placówkach opiekuńczo-wychowawczych. Prawo dziecka do przebywania z rodzicami, do wychowania się w rodzinie i odpowiadające mu prawa i obowiązki rodziców są wywodzone z art. XVI i XXVI Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka. Wyniesienie w tych aktach roli rodziny

spowodowało uznanie prawa dziecka do życia w rodzinie naturalnej, a powszechne jest dziś uznanie zasady, że: „dziecko dla pełnego i harmonijnego rozwoju swojej osobowości powinno wychowywać się w środowisku rodzinnym ...” (preambuła Konwencji o prawach dziecka).

W systemie prawa wewnętrznego art. 71 ust. 1 Konstytucji RP gwarantuje uwzględnienie dobra rodziny w polityce państwa, jak też szczególną pomoc rodzinom znajdującym się w trudnej sytuacji materialnej i społecznej. Z art. 71 ust. 2 Konstytucji RP wynika obowiązek udzielenia szczególnej pomocy matce przed i po urodzeniu dziecka. Tak wyznaczony standard pomocy względem matki z niepełnosprawnością wzmacnia norma art. 69 Konstytucji RP.

Osoby z niepełnosprawnościami mają prawo być rodzicami. Mają prawo opiekować się swoimi dziećmi, a ich dzieci mają prawo do przebywania w swojej biologicznej rodzinie. Artykuł 23 ust. 2 oraz ust. 4 Konwencji o prawach osób z niepełnosprawnościami, sporządzonej w Nowym Jorku 13 grudnia 2006 r. (Dz. U. z 2012 r. poz. 1169) stanowi: „Państwa Strony zagwarantują prawa i obowiązki osób niepełnosprawnych w zakresie opieki nad dziećmi, kurateli, powiernictwa, adopcji lub podobnych instytucji, jeśli takie instytucje przewiduje ustawodawstwo krajowe; we wszystkich przypadkach nadrzędne będzie dobro dziecka. Państwa Strony zapewnią osobom niepełnosprawnym odpowiednią pomoc w wykonywaniu obowiązków związanych z wychowywaniem dzieci (...) Państwa Strony zapewnią, że dziecko nie będzie odłączane od rodziców bez ich zgody, z wyjątkiem sytuacji, kiedy właściwe władze, podlegające kontroli sądowej, postanowią, zgodnie z obowiązującym prawem i procedurami, że takie odłączenie jest konieczne ze względu na najlepszy interes dziecka. W żadnym przypadku nie można odłączać dziecka od rodziców z powodu jego niepełnosprawności lub niepełnosprawności jednego lub obojga rodziców”.

Poszanowanie praw rodziców z niepełnosprawnościami i ich dzieci wymaga wypracowania spójnych systemowo i kompleksowych rozwiązań poprzez stworzenie wyspecjalizowanego systemu wsparcia w celu wyeliminowania barier w wykonywaniu przez rodziców funkcji rodzicielskich.

Sygnalizując powyższe Panu Ministrowi, na podstawie art.16 ust. 1 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2017 r. poz. 958), zwracam się z uprzejmą prośbą do Pana Ministra o rozważenie możliwości bezpośredniego spotkania i wspólnej dyskusji nad przedstawionymi problemami.